

УДК 378.4(477.7)

К. В. Балабанов

**ПІДГОТОВКА СУЧАСНИХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ ФАХІВЦІВ В
МАРІУПОЛЬСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ: ДОСВІД
І ПЕРСПЕКТИВИ**

У статті проаналізовано досвід Маріупольського державного університету у підготовці конкурентоспроможних фахівців для ринку праці не тільки України, але й інших країн світу.

Ключові слова: міжнародне співробітництво, стажування, практична підготовка.

Маріупольський державний університет (МДУ) є ровесником Української держави та був відкритий завдяки демократичним змінам у нашій країні. За 19 років Маріупольський державний університет пройшов шлях від коледжу до класичного університету.

Завдяки колосальній працелюбності та енергії, сумлінності і професіоналізму викладачів та співробітників, ініціативності та любові до знань студентів, активній допомозі та підтримці Міністерства освіти і науки України, Національної Академії педагогічних наук України, Донецької обласної державної адміністрації, чисельних українських та зарубіжних друзів та партнерів МДУ за короткий час став колицею знань у Приазов'ї, важливим науково-освітнім і культурним центром якісної підготовки фахівців у Донецькій області, одним з важливих центрів співробітництва України з зарубіжними країнами в галузі освіти, науки та культури, провідним центром духовного відродження греків України.

МДУ сьогодні – це вищий державний навчальний заклад IV рівня акредитації з сучасною матеріально-технічною базою, зі сталими і міцними міжнародними зв'язками, який здійснює підготовку висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців за всіма освітньо-кваліфікаційними рівнями (бакалавр, спеціаліст, магістр), за широким спектром галузей знань (педагогічна освіта, культура, гуманітарні науки, соціально-політичні науки, міжнародні відносини, журналістика та інформація, право, економіка та підприємництво та ін), за 11 напрямками підготовки та 19 спеціальностями. До складу МДУ входять 6 факультетів, 22 кафедри.

МДУ одним з перших ВНЗ України у вересні 2004 року приєднався до Великої Хартії університетів у Болонському університеті. У червні 2005 року вперше на теренах України на базі Маріупольського державного університету та ДонНУ відбулось засідання Колегії Наглядової Ради Великої Хартії університетів за участю ректорів українських і європейських університетів за темою: «Перспективи розвитку української вищої школи в рамках Болонського процесу». Учасники засідання дали високу оцінку міжнародної діяльності Маріупольського державного університету.

В МДУ розроблена власна модель міжнародної діяльності, інноваційна за формою і поліфункціональна за змістом. Міжнародна діяльність допомагає розвивати матеріально-технічну базу університету, підвищувати якість підготовки спеціалістів, проводити спільні наукові дослідження.

Університет успішно втілює цю модель у життя за такими напрямками: участь у роботі міжнародних університетських структур; співробітництво з міністерствами освіти та закордонних справ, обласними адміністраціями, меріями, посольствами, університетами та громадськими фондами Італії, Греції, Кіпру, Польщі, Ізраїлю, Франції, Великої Британії, Іспанії, ФРН, Росії, КНР тощо; підготовка педагогічних

кадрів для загальноосвітніх навчальних закладів з викладанням мовами національних меншин; проведення спільних наукових досліджень; спільна видавнича діяльність; організація міжнародних наукових форумів; стажування викладачів і студентів за освітніми та науковими програмами, участь у міжнародних культурних програмах.

Щороку понад 300 викладачів та студентів МДУ беруть участь в освітніх, наукових та культурних програмах більше ніж у 20 країнах світу. За останні 5 років університет відвідали понад 100 офіційних зарубіжних делегацій з 22 країн світу, у тому числі президенти, прем'єр-міністри, депутати Європарламенту, міністри, губернатори областей, мери міст, послы, ректори та професори зарубіжних університетів. Університет відвідували: Президенти Грецької Республіки Костянтинос Стефанопулос (1997 рік), Каролос Папуляс (2008 рік) та ін.

У структурі університету успішно працюють Представництво Європейської організації публічного права, Представництво міжнародної спілки «Данте Аліг'єрі», Міжнародний центр з навколишнього середовища, Центр гендерних досліджень і освіти, Регіональний пункт європейської інформації, Інститут українсько-грецької дружби та елліністичних досліджень, Італійський, Китайський, Ізраїльський, Грецький, Польський культурні центри.

Університет системно і послідовно впроваджує ступеневу систему професійної підготовки фахівців відповідно до принципів Болонської декларації. Розроблено та впроваджено такі інноваційні технології: професійна підготовка майбутніх учителів за двома спеціальностями («поєднаними», «подвійними»); кредитно-трансферна система організації навчального процесу (ECTS); безперервна педагогічна практика для майбутніх учителів; моніторинг якості професійної підготовки фахівців, що дозволяє забезпечити адаптацію професійної підготовки фахівців відповідно до вимог ринку праці за рахунок ефективної співпраці з роботодавцями. Ґрунтовно перероблено освітньо-професійні програми підготовки майбутніх фахівців, в основі яких гуманізація та гуманітаризація навчання, компетентнісний підхід до формування змісту; розширення варіативного компоненту; профілізація професійної підготовки бакалаврів і магістрів.

Маріупольський державний університет плідно співпрацює з Національною академією педагогічних наук України. В 2006 році було укладено договір між університетом та Національною академією педагогічних наук, який підписав президент НАПН України, академік НАН та НАПН України В. Г. Кремень. Творча та наукова співпраця спрямована на розвиток і модернізацію вищої освіти та забезпечується через проведення спільних досліджень актуальних проблем розвитку університетської освіти, якості професійної підготовки фахівців у контексті Болонського процесу. В 2006 році вперше в Донецькій області на базі МДУ відбулося спільне засідання Ради ректорів ВНЗ Донецького регіону та Президії НАПН України.

Науковці МДУ та НАПН України відповідно до укладеного договору реалізують спільні міжнародні наукові проекти. Так, у травні 2007 року МДУ спільно з Міністерством освіти і науки України, Національною академією педагогічних наук України, Міністерством освіти і релігії Греції, Кіпрським університетом і Фондом «Анастасіос Г. Левендіс» була організована і проведена широкомасштабна міжнародна науково-практична конференція «Розвиток еллінізму в Україні у XVIII - поч. XXI ст.», у роботі якої взяли участь понад 200 провідних вчених, політиків, дипломатів, журналістів з багатьох країн світу.

Великий інтерес серед учасників конференції викликали виступи на пленарному засіданні конференції: президента НАПН України, академіка НАНУ, доктора філософських наук, професора В. Кременя – «Україна XXI століття й культурна спадщина еллінізму: методологічні аспекти»; співголови комісії науково-технічного співробітництва і члена міжурядової комісії України та Греції, академіка НАПН

України, доктора технічних наук, професора А. Гуржія (нині працює Першим заступником начальника Управління гуманітарної політики Кабінету Міністрів України) – «Роль вітчизняної освіти у зміцненні українсько-грецького співробітництва»; директора фонду «Анастасіос Г. Левендіс», професора В. Карайоргіса – «Діяльність фонду «Анастасіос Г. Левендіс» щодо розвитку еллінізму в Україні», а також з доповідями виступили: Х. Дімітріу – Надзвичайний і Повноважний Посол Грецької Республіки в Україні – на тему: «Роль посольства в розвитку культурних зв'язків між Грецією та Україною»; В. Цибух – Надзвичайний і Повноважний Посол України в Грецькій Республіці «Стан та перспективи українсько-грецьких двосторонніх відносин»; А. Мазаракі – ректор Київського національного торговельно-економічного університету, академік АПН України, доктор економічних наук, професор «Розвиток українсько-грецьких торговельно-економічних відносин» та ін.

Учасники – міжнародного форуму прийняли рекомендації, в яких підтримали зусилля Президента України і Кабінету Міністрів, спрямовані на розширення міжнародних контактів України і реалізацію курсу євроінтеграції. Цьому всебічно сприятиме забезпечення подальшого розвитку еллінізму як культурно-історичного явища, що впливає на всі сторони життя суспільства, сприяє гуманізації соціально-економічної системи в Україні. Для досягнення цієї мети були запропоновані засади для розробки державної програми українсько-грецького співробітництва у галузі науки й освіти, що передбачала б заснування українсько-грецької ради з науки і культурного обміну. Було запропоновано розширити та поглибити фундаментальні й прикладні дослідження з проблем українсько-грецьких відносин, розвивати творче співробітництво між науково-дослідними інститутами України та науковими центрами Греції, Кіпру й інших країн для обміну науковою інформацією.

Слід зазначити, що у різні роки в МДУ на високому рівні було проведено 5 міжнародних науково-практичних конференцій, які забезпечили значне розширення наукових і культурних зв'язків України із багатьма зарубіжними країнами.

Формування наукового потенціалу МДУ забезпечується шляхом розширення співробітництва університету з НАПН України через систему підготовки науково-педагогічних кадрів. Тільки за останні роки в НАПН України захистили кандидатські дисертації 4 викладачі МДУ і докторське дослідження Ірина Володимирівна Соколова (декан факультету іноземних мов) на тему «Теоретичні і методологічні основи професійної підготовки майбутніх учителів за двома спеціальностями на філологічних факультетах вищих навчальних закладів».

Характерною особливістю підготовки конкурентоспроможних на ринку праці фахівців високого класу у Маріупольському державному університеті є участь у міжнародних програмах, стажуваннях, практиках.

Серед програм стажувань студентів можна виділити три основні типи: навчальні, наукові та культурні. Всі ці програми мають професійну зорієнтованість і сприяють покращенню фахової підготовки випускників університету, розвитку наукового потенціалу студентів та викладачів. Тривалість програм коливається від одного місяця до повного навчального року. В них беруть участь кращі студенти університету. Важливо наголосити на тому, що більшість питань, пов'язаних з витратами на програми навчання, проживання, організацію відпочинку та культурних програм, фінансуються сторонами, які приймають наших студентів та викладачів.

Згідно з програмами міжнародних стажувань, студенти слухають лекції з історії та культури різних країн, виступають на науково-практичних конференціях, удосконалюють знання з іноземних мов, знайомляться з визначними культурними пам'ятками Афін, Берліна, Москви, Лондона, Рима, Варшави, Відня, Нікосії, Салонік, Праги, Вашингтона, Нью-Йорка та інших міст.

Перебуваючи за кордоном, студенти МДУ зустрічаються з депутатами парламентів і сенаторами, міністрами й губернаторами, мерами міст і лідерами міжнародних організацій, відомими науковцями й ректорами університетів. Вони мають прекрасну нагоду спілкуватися з молоддю багатьох країн світу, виступаючи при цьому провідниками української культури й духовності. Такі неформальні зустрічі мають велике значення для зміцнення дружніх відносин між країнами в майбутньому.

Студенти МДУ мають можливість слухати лекції видатних закордонних вчених і дипломатів.

Тільки за останні 5 років студентам МДУ прочитали лекції понад 150 відомих професорів, дипломатів, журналістів з багатьох європейських країн.

Завдяки широким міжнародним зв'язкам університету студенти МДУ також мають можливість отримати додатковий диплом одного з європейських університетів шляхом залучення до спільних наукових та освітніх проектів МДУ з міжнародними партнерами.

Серед таких програм слід звернути увагу на Європейську магістерську програму «Історія та порівняльний аналіз політичних інститутів країн Європейського Середземномор'я», яка реалізується в рамках проекту ЕРАЗМУС. До консорціуму університетів входять університети Кордобі (Іспанія), Мілану та Мессіні (Італія), Московський державний інститут міжнародних відносин – університет МЗС Росії та Маріупольський державний університет. Студенти, які беруть участь у магістерській програмі, протягом 6 місяців слухають інтенсивні курси з іспанської та італійської мов у Мессінському університеті та курси, передбачені навчальними планами магістерської програми. Протягом літніх місяців студенти проходять практику в місті Кордоба (Іспанія) та Московському державному інституті міжнародних відносин – університет МЗС Росії. Протягом листопада – грудня відбувається захист дипломних робіт за затвердженими темами, які студенти писали протягом року. За підсумками навчання студенти отримують дипломи Мессінського університету, Університету Кордобі та Маріупольського державного університету.

Спільно з нашими зарубіжними партнерами ми постійно розвиваємо педагогічні технології. Так, за сприяння Федерації грецьких товариств України тільки за останні роки 54 викладачі МДУ, а також загальноосвітніх шкіл Маріуполя і сіл Приазов'я пройшли курс навчання новим методикам викладання новогрецької мови в Кіпрському педагогічному інституті. В англійській мовній школі Фрісбі щорічно 10-15 студентів і викладачів університету проходять стажування, де їм викладають іноземні мови з використанням сучасних технологій. Аналогічно розвиваються навчальні програми і з нашими італійськими, грецькими, польськими, кіпрськими партнерами. І як результат, за останні три роки 227 студентів МДУ отримали нові знання про педагогічні технології у викладанні іноземних мов (в Італії – 130, у Великобританії – 42, у Греції – 41, на Кіпрі – 14).

Особливу роль для МДУ в розвитку спільних наукових програм відіграє співпраця з Фондом «Анастасіос Г. Левендіс», за сприяння якого щорічно 3–5 викладачів університету отримують піврічні і трьохмісячні гранти на проведення наукових досліджень в університетах Кіпру.

МДУ на своїй базі вже третій рік поспіль щорічно організовує роботу Літньої академії європейського публічного права. Її робота стала результатом плідної співпраці МДУ з Європейською організацією публічного права. Слід зазначити, що студенти університету є активними учасниками Академії Європейського публічного права, яка щороку проводиться на базі МДУ спільно із Європейською організацією публічного права (ЄОПП). Академія була створена у 1995 році. Під егідою Академії проводиться цілий ряд заходів для студентів з усього світу, які отримують можливість підвищити

свій професійний рівень, слухати лекції провідних вчених, як теоретиків, так і практиків, і за результатами отримати сертифікат міжнародного зразка.

З січня 2006 року Маріупольський державний університет є повноправним членом Європейської організації публічного права, до складу якої входять понад 50 університетів Європи. МДУ першим з ВНЗ України увійшов до складу цієї організації та був обраний до складу ради директорів ЄОПП. За рішенням ради директорів Європейської організації публічного права у вересні 2006 року на базі МДУ було відкрито представництво цієї міжнародної установи, що координує діяльність університетів країн СНД, які входять до складу організації. У 2010 році Літня академія проводилась спільно з Європейською арбітражною палатою (Брюссель). Ініціатива створення Європейської арбітражної палати виникла в ЄС. Основним завданням ЄАП є уніфікація і розвиток міжнародного арбітражу у відносинах між Східною та Західною Європою. Для створення Європейської арбітражної палати свої зусилля об'єднали професіонали з багаторічним досвідом роботи в системі міжнародного арбітражу з Бельгії, Франції, України. Міжнародна організація «Європейська арбітражна палата» зареєстрована Міністерством юстиції Бельгії.

Навчання в Літній академії європейського публічного права на базі МДУ складається з двотижневих інтенсивних курсів з європейського та порівняльного публічного права. У роботі академії беруть участь представники наукових шкіл Великобританії, Греції, Російської Федерації, України та інших країн. Варто зазначити, що слухачами Літньої академії стають студенти престижних ВНЗ України та Російської Федерації. Асоціація юридичних ВНЗ країн СНД щороку виділяє 20 стипендій кращим студентам університетів-членів асоціації для участі у маріупольській академії. За підсумками роботи Літньої академії всі слухачі отримують сертифікат Європейської організації публічного права. Подібним шляхом розвиваються й багато інших спільних освітніх програм і проектів МДУ.

Сьогодні більшість освітніх, наукових, культурних міжнародних програм Маріупольського державного університету є професійно орієнтованими та сприяють кращій підготовці фахівців. Протягом навчання студенти мають змогу відвідати інші країни, познайомитись з їх культурою, історією, традиціями. Мають можливість отримати сертифікати міжнародного зразка з італійської, новогрецької, інших мов на базі Італійського культурного центру, представництва міжнародної Спілки «Данте Аліг'єрі», Екзаменаційного центру з новогрецької мови, інших представництв, які успішно працюють на базі МДУ. Всі ці фактори сприяють підвищенню конкурентоспроможності випускників Маріупольського державного університету на ринку праці не тільки України, але й інших країн світу. Так, щорічний відсоток працевлаштування випускників університету складає 90-95%.

Важливо відзначити, що випускники нашого університету практично вирішили кадрову проблему в Приазов'ї з таких педагогічних спеціальностей як: «Українська мова та література», «Мова та література (російська)», «Історія», «Дошкільне виховання», «Практична психологія», «Мова та література (англійська)», «Мова та література (новогрецька)», «Мова та література (німецька)» та інші.

Понад 500 випускників МДУ успішно працюють та продовжують навчання закордоном в понад 20 країнах світу.

Однією з наймасштабніших подій 2010 року стало проведення Днів Європи в Маріуполі, в тому числі й на базі МДУ. Візит дипломатичних представників країн ЄС (34 особи) до МДУ передбачав дебати європейських гостей зі студентами університету англійською мовою. Вперше в Донецькій області на базі ВНЗ проводилися Дні Європи. Університет відвідали послы Австрії, Великої Британії, Іспанії, Угорщини та ін країн (понад 10 осіб).

Голова Представництва ЄС в Україні Жозе Мануель Пінту Тейшера відзначив, що МДУ займає почесне місце в процесі євроінтеграції України.

Отже, розвиток ефективного міждержавного співробітництва на всіх рівнях – національному, регіональному, університетському – забезпечує не тільки обмін досвідом, але й розвиток нових конкурентних переваг, у тому числі й у галузі вищої освіти. В цьому контексті ми можемо вести мову про інтернаціоналізацію освіти, яка є важливим об'єктом державної політики, спрямованої на вирішення конкретних політичних, економічних, соціокультурних завдань.

На жаль, говорячи про інтернаціоналізацію вищої освіти в Україні не можна не відзначити ряд серйозних проблем, які не дозволяють оптимізувати участь країни у міжнародному розподілі праці:

1. Яскравим свідченням того, що національна вища освіта не достатньо сприяє конкурентоспроможності країни, є рівень оцінювання даного параметру в рамках загального рейтингу конкурентоспроможності країни. Україна займає тільки 56 позицію (сам показник складає 3,9 бала в діапазоні від 1 (погано) до 7 (добре)).

2. Суттєвою перепоною на шляху інтеграції України до європейського освітнього простору є відсутність єдиної національної системи кваліфікації, що є однією з вимог Болонського процесу, учасником якого є Україна.

3. Не сприяють розвитку інтернаціоналізації вищої освіти чисельні організаційні процедури, пов'язані з системою визнання іноземних документів про освіту в Україні і навпаки визнання українських дипломів за кордоном: великою проблемою залишається оформлення в'їзних віз з метою навчання іноземних студентів в Україні та вітчизняних студентів за кордоном.

4. У цілому ж в Україні сьогодні відсутня єдина стратегія інтернаціональної вищої освіти, хоча досвід багатьох країн світу демонструє успішність застосування різних підходів у даному напрямку залежно від мети та завдань, які наразі постають перед державою.

Але, не зважаючи на певні проблемні питання сьогодні можна констатувати позитивні зрушення в цьому контексті. Так, активний розвиток міжнародних зв'язків, які сьогодні реалізує МДУ, сприяє успішній реалізації всіх інших напрямів діяльності університету: навчально-виховному процесу, науковим дослідженням, зміцненню матеріально-технічної бази тощо. Висока динаміка і результативність їх розвитку ще раз доводять, що реалізація інтеграційної взаємодії залежить від рішень не тільки урядових структур. Значний вклад в практичну реалізацію інтеграції України до європейського освітнього і наукового простору мають забезпечувати безпосередньо університети, науково-дослідні інститути тощо. Досвід діяльності Маріупольського державного університету демонструє успішну реалізацію різноманітних форм співпраці не тільки з університетами, а й міністерствами, дипломатичними установами, різноманітними державними і громадськими інституціями зарубіжних країн. Спільне проведення наукових досліджень, реалізація освітніх проектів, культурний обмін, взаємовідношення на особистому рівні – все це робить євроінтеграцію України незворотнім процесом, результатом якого стане високоякісна національна вища освіта, конкурентоспроможна на світовому рівні.

Стаття надійшла до редакції 09.03.2011 р.

K. V. Balabanov

PREPARATION OF MODERN, COMPETITIVE SPECIALISTS IN MARIUPOL STATE UNIVERSITY: EXPERIENCE AND PROSPECTS.

Mariupol State University experience in preparation of competitive specialists for the labor market of Ukraine and other world countries has been analyzed.

Key words: *international cooperation, internship, practical preparation.*